

Resultaten verantwoordingsonderzoek 2017

Staten-Generaal (IIA)

Rapport bij het jaarverslag

2018

Resultaten verantwoordingsonderzoek 2017 Staten-Generaal (IIA)

Rapport bij het jaarverslag

Vooraf

De Algemene Rekenkamer doet ieder jaar onderzoek naar de verantwoording die ministers in de jaarverslagen afleggen over bedrijfsvoering, bestedingen en het beleid. Onze centrale vragen in dit jaarlijkse ‘verantwoordingsonderzoek’ zijn:

- Is het geld in het afgelopen jaar besteed volgens de regels?
- Waren de zaken op het departement goed geregeld?
- Heeft het gevoerde beleid de gewenste resultaten gehad?

Op basis van deze vragen beschrijven wij per begrotingshoofdstuk of de verantwoordelijke ministers hun zaken op orde hebben. Vanuit onze wettelijke taak geven wij daarbij ook oordelen over de kwaliteit van de financiële informatie en de totstandkoming van de beleids- en bedrijfsvoeringsinformatie in de jaarverslagen van de ministers. Met een verklaring van goedkeuring van de Algemene Rekenkamer kunnen de Staten-Generaal per begrotingshoofdstuk decharge verlenen aan de minister.

Dit rapport heeft betrekking op het *Jaarverslag 2017* van begrotingshoofdstuk IIA over de Staten-Generaal. Dit begrotingshoofdstuk valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Onze overige publicaties in het kader van het verantwoordingsonderzoek 2017 vindt u op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2017.

Hier vindt u ook ons rapport *Staat van de Rijksverantwoording 2017*. Hierin nemen wij de goedkeuring van de Rijksrekening op. Ook bevat deze publicatie een overkoepelende uiteenzetting over het verantwoordingsonderzoek 2017.

Inhoud

1	Onze conclusies	5
2	Feiten en cijfers	6
3	Financiële informatie	7
3.1	Oordeel over de financiële informatie	7
4	Bedrijfsvoering	9
4.1	Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering	9
4.2	Oordeel over de bedrijfsvoering	9
4.3	Onvolkomenheid	9
4.4	Oordeel over totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie	10
5	Beleidsresultaten	11
5.1	Oordeel over totstandkoming beleidsinformatie	11
6	Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer	12
6.1	Reactie minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	12
6.2	Nawoord Algemene Rekenkamer	12
	Bijlage 1	
	Over het verantwoordingsonderzoek	13

1 Onze conclusies

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) is verantwoordelijk voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal. De beide Hoge Colleges van Staat voeren zelf het beheer over hun begroting of hun begrotingsdeel.

De financiële informatie in het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal voldoet op totaal-niveau aan de daaraan te stellen eisen. Daarnaast hebben wij ook geen fouten gevonden die de tolerantiegrens op artikelniveau overschrijden.

Beveiliging informatie

De Eerste Kamer maakt gebruik van de systemen van de Tweede Kamer. De Tweede Kamer heeft in 2017 de informatiebeveiliging verder verbeterd.

De beveiliging en het beheer van het financiële systeem van de Tweede Kamer is in 2017 verbeterd maar is nog niet helemaal op orde. De Tweede Kamer beschikte in 2017 nog niet over een assurancerapportage waarin zekerheid wordt gegeven over de beveiliging van het financiële systeem. Evenals over 2016 merken wij de beveiliging en het beheer van het financiële systeem daarom aan als een onvolkomenheid.

Verder in het rapport

In de volgende hoofdstukken werken wij bovenstaande conclusies verder uit:

- Hoofdstuk 3, 'Financiële informatie': hierin geven wij ons oordeel over de financiële informatie in het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal. Wij hebben vastgesteld dat de weergegeven informatie rechtmatig en deugdelijk is weergegeven.
- Hoofdstuk 4, 'Bedrijfsvoering': hierin geven wij ons oordeel over de bedrijfsvoeringsinformatie in het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal. In 2017 is er één onvolkomenheid geconstateerd.
- Hoofdstuk 5, 'Beleidsresultaten': hierin geven wij ons oordeel over de totstandkoming van de informatie die in het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal is opgenomen over het gevoerde beleid.
- Hoofdstuk 6, 'Reactie van de minister en nawoord Algemene Rekenkamer': hierin geven wij de reactie weer die wij op 25 april 2018 ontvingen van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

2 Feiten en cijfers

De Staten-Generaal bestaan uit de Eerste Kamer en de Tweede Kamer. Zij vertegenwoordigen samen het gehele Nederlandse volk. Regering en Staten-Generaal stellen opeenvolgend bij wet de begrotingen per begrotingshoofdstuk vast. De Eerste en Tweede Kamer hebben daarbij het recht om (onderdelen van) de begrotingen te beoordelen, goed te keuren of te verwerpen (het zogenoemde 'budgetrecht').

Ofschoon de minister van BZK op grond van artikel 19 van de Comptabiliteitswet 2001 verantwoordelijk is voor het beheer van de begroting van de Staten-Generaal als geheel, voeren de beide Kamers zelf het beheer over hun begrotingsdeel. Over de inhoud van dat beheer bestaan afspraken met de minister, waarin recht wordt gedaan aan hun staatsrechtelijke positie.

De uitgaven van de Staten-Generaal beslaan 0,07% van de totale rijksuitgaven over 2017. De Staten-Generaal heeft in 2017 uitgaven gedaan voor € 150,8 miljoen. Daarnaast zijn verplichtingen aangegaan voor € 154,4 miljoen. De ontvangsten bedroegen € 3,9 miljoen.

Staten-Generaal in cijfers (in miljoenen €)

	2015	2016	2017
Verplichtingen	140,5	141,0	154,4
Uitgaven	141,2	143,4	150,8
Ontvangsten	6,1	5,2	3,9
Fte	576	588	550

3 Financiële informatie

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten van ons onderzoek naar de financiële informatie in het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal.

We geven in § 3.1 een oordeel over:

- de rechtmatigheid en deugdelijke weergave van de financiële informatie op totaalniveau;
- de rechtmatigheid en de deugdelijke weergave van de financiële informatie op artikelniveau.

3.1 Oordeel over de financiële informatie

De financiële informatie in het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal voldoet op totaalniveau aan de daaraan te stellen eisen. Daarnaast hebben wij ook geen fouten gevonden die de tolerantiegrens op artikelniveau overschrijden.

Alle door ons aangetroffen fouten en onzekerheden vindt u in het overzicht op onze website www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2017.

3.1.1 Oordeel rechtmatigheid financiële informatie

De informatie die is opgenomen in de financiële overzichten van het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal is op totaalniveau rechtmatig. Wij geven dit oordeel onder het voorbehoud dat de Staten-Generaal goedkeuring zullen verlenen aan de slotwetmutaties waarin alle geraamde uitgaven, verplichtingen en ontvangsten uit de begroting van de Staten-Generaal in overeenstemming zijn gebracht met de uiteindelijk gerealiseerde bedragen.

Voorbehoud slotwetmutaties

Het bedrag aan verplichtingen dat in het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal is opgenomen omvat in totaal € 4,9 miljoen aan overschrijdingen op de begrotingsartikelen 2 en 3. Het bedrag aan uitgaven omvat in totaal € 2,2 miljoen aan overschrijdingen op begrotingsartikelen 2 en 3. Gaan de Staten-Generaal niet akkoord met de daarmee samenhangende slotwetmutaties, dan moeten wij onze oordelen over de financiële informatie mogelijk herzien.

3.1.2 Oordeel deugdelijke weergave financiële informatie

De informatie die is opgenomen in de financiële overzichten van het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal is op totaalniveau deugdelijk weergegeven en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

Inhoud

1 Conclusies

2 Feiten & cijfers

3 Financieel

4 Bedrijfsvoering

5 Beleid

6 Reactie

Bijlage

3.1.3 Oordeel rechtmatigheid en deugdelijke weergave op artikelniveau

Wij controleren ook op artikelniveau de deugdelijke weergave en de rechtmatigheid van de financiële informatie.

De informatie die is opgenomen in de financiële overzichten van het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal is op artikelniveau rechtmatig en deugdelijk weergegeven.

4 Bedrijfsvoering

Wij hebben onderzoek gedaan naar de informatie die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het *Jaarverslag 2017* van het begrotingshoofdstuk Staten-Generaal heeft opgenomen over de bedrijfsvoering. Wij geven in dit hoofdstuk een oordeel over de bedrijfsvoering zelf en over totstandkoming van de informatie hierover.

4.1 Ontwikkelingen in de bedrijfsvoering

De Staten-Generaal (Eerste en Tweede Kamer) en de overige Hoge Colleges van Staat hadden in 2017 de ambitie om verantwoording af te leggen over de beveiliging van hun informatie. De regelgeving schrijft hun dit niet voor, maar deze ambitie past bij hun positie in het staatsbestel. De Tweede Kamer heeft begin 2018 echter nog geen ‘in-controlverklaring’ afgegeven. Het afgeven van een ‘in-controlverklaring’ is van belang omdat deze inzicht geeft in de kwaliteit van de informatiebeveiliging.

De Eerste Kamer maakt gebruik van de systemen van de Tweede Kamer. De Tweede Kamer heeft in 2017 het overzicht van de kritieke systemen bijgewerkt. De beveiliging is ten opzichte van 2016 beter in kaart gebracht. In 2017 zijn risico’s van de kritieke systemen onderkend en de Tweede Kamer heeft maatregelen genomen om een deel van de risico’s te verminderen.

4.2 Oordeel over de bedrijfsvoering

De door ons onderzochte onderdelen van de bedrijfsvoering van de Staten-Generaal voldeden in 2017 aan de gestelde eisen, met uitzondering van één onvolkomenheid.

Onderwerp	2015	2016	2017
Beveiliging en beheer financiële systemen		Onvolkomenheid	Onvolkomenheid

4.3 Onvolkomenheid

De Tweede Kamer had in 2016 zijn financiële systeem nog onvoldoende beveiligd en wij merkten dit aan als een onvolkomenheid. We onderscheidden vorig jaar vier punten bij de onvolkomenheid. De Tweede Kamer heeft de beveiliging van het financiële systeem sindsdien verbeterd, maar beschikte in 2017 nog niet over de benodigde beheerrapportage. Er is geen assurancerapportage uitgebracht waarin zekerheid wordt gegeven over de beveiliging van het financiële systeem. Hierdoor is het beeld over de beveiliging van het financiële systeem niet compleet.

Ook de Eerste Kamer en drie andere Hoge Colleges van Staat (Raad van State, Algemene Rekenkamer en Nationale ombudsman) maken gebruik van de financiële administratie van de Tweede Kamer. De Tweede Kamer is op deze wijze opdrachtnemer voor het voeren van de financiële administratie van de Eerste Kamer, de Raad van State, de Algemene Rekenkamer en de Nationale ombudsman. De Tweede Kamer moet deze Hoge Colleges van Staat, de opdrachtgevers, met beheerrapportages informeren over de beveiliging van het financiële systeem zodat zij zekerheid krijgen over de informatiebeveiliging. Daar zijn inmiddels per 1 maart 2018 afspraken over gemaakt.

4.4 Oordeel over totstandkoming bedrijfsvoeringsinformatie

De bedrijfsvoeringsinformatie in het *Jaarverslag 2017* van het begrotingshoofdstuk Staten-Generaal is deugdelijk tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

5 Beleidsresultaten

Wij hebben onderzoek gedaan naar de informatie die de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties in het *Jaarverslag 2017* van het begrotingshoofdstuk Staten-Generaal heeft opgenomen over het gevoerde beleid. Wij geven in dit hoofdstuk een oordeel over de totstandkoming van deze informatie.

5.1 Oordeel over totstandkoming beleidsinformatie

Wij hebben de totstandkoming van de beleidsinformatie in het jaarverslag beoordeeld en gaan daarbij na of de beleidsinformatie in het jaarverslag ordelijk en controleerbaar tot stand is gekomen.

De beleidsinformatie in het *Jaarverslag 2017* van de Staten-Generaal is deugdelijk tot stand gekomen en voldoet aan de verslaggevingsvoorschriften.

6 Reactie minister en nawoord Algemene Rekenkamer

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft op 25 april 2018 gereageerd op ons conceptrapport. Hieronder geven we haar reactie weer. De volledige reactie staat op www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek2017.

We sluiten dit hoofdstuk af met ons nawoord.

6.1 Reactie minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

De minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties schrijft:

“Met belangstelling heb ik kennis genomen van uw conceptrapport bij het jaarverslag 2017 van de Staten-Generaal, hoofdstuk IIA van de rijksbegroting. Hierbij ontvangt u mijn bestuurlijke reactie, mede namens de Eerste en de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Tot mijn genoegen constateert u dat de in het jaarverslag opgenomen financiële informatie voldoet aan de daaraan te stellen eisen en deugdelijk is weergegeven. Met betrekking tot de bedrijfsvoering constateert u dat de beveiliging en het beheer van het financiële systeem bij de Tweede Kamer onvoldoende is. In onderstaande passage reageert de Tweede Kamer op uw constatering.”

Reactie Tweede Kamer:

“De Tweede Kamer heeft kennis genomen van de bevindingen van de Algemene Rekenkamer en onderschrijft het belang van de informatiebeveiliging. Zoals door de Algemene Rekenkamer geconstateerd, zijn er in 2017 wezenlijke verbeteringen aangebracht in de informatiebeveiliging van het financiële informatiesysteem. Het ontbreken van een beheerrapportage is in dit verbeterproces een laatste aandachtspunt, waarover inmiddels afspraken zijn gemaakt.”

6.2 Nawoord Algemene Rekenkamer

Wij zullen in ons verantwoordingsonderzoek 2018 nagaan of de Tweede Kamer beschikt over een beheerrapportage die een beeld geeft over de beveiliging van het financiële systeem. Ook gaan wij na of de Tweede Kamer een ‘in-controlverklaring’ afgeeft.

Bijlage 1

Over het verantwoordingsonderzoek

In ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek kijken wij naar de kwaliteit van de jaarverslagen die de ministers op verantwoordingsdag aanbieden aan het parlement. Wij beoordelen ook de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de ministeries gedurende het begrotingsjaar. Het onderzoek mondt uit in het afgeven van onze verklaring van goedkeuring bij de rijksrekening en de saldibalans van het rijk, die in het Financieel jaarverslag van het Rijk zijn opgenomen. De taken en bevoegdheden voor het verantwoordingsonderzoek liggen vast in de Grondwet en in de Comptabiliteitswet.

Onderzoek naar de jaarverslagen

Ons onderzoek naar de jaarverslagen is erop gericht om vast te stellen:

- of de weergegeven financiële informatie klopt en de weergegeven financiële transacties rechtmatig zijn – dat wil zeggen in overeenstemming met de begrotingswetten en andere toepasselijke wettelijke regels;
- of de weergegeven (niet-financiële) informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering op goede wijze tot stand gekomen is;
- of de inrichting van het jaarverslag voldoet aan de bepalingen uit de Comptabiliteitswet en de Rijksbegrotingsvoorschriften.

Bij het onderzoek naar de financiële informatie maken wij gebruik van de internationale controlestandaarden voor rekenkamers (International Standards of Supreme Audit Institutions, 'ISSAIs'). Wij onderzoeken niet iedere geldstroom tot in detail, maar hanteren een werkwijze die is gebaseerd op risicoanalyse.

Wij verrichten zelf controlewerkzaamheden en maken waar mogelijk gebruik van de werkzaamheden van de Auditdienst Rijk die controleert ten behoeve van de minister. Met het oog op het budgetrecht van het parlement richten wij ons controlewerk zo in dat wij over belangrijke fouten en onzekerheden niet alleen op jaarverslagniveau in totaal, maar ook per begrotingsartikel kunnen rapporteren. Om te kunnen bepalen wat wel en niet belangrijk is gebruiken wij kwantitatieve en kwalitatieve tolerantiegrenzen. Voor de in het jaarverslag opgenomen informatie over het gevoerde beleid en de bedrijfsvoering beoordelen we of deze ordelijk en controleerbaar tot stand is gekomen.

Onderzoek naar de bedrijfsvoering

In ons onderzoek naar de kwaliteit van de bedrijfsvoering van de ministeries beoordelen wij of het financieel beheer, het materieelbeheer en andere elementen van de bedrijfsvoering rechtmatig, ordelijk en controleerbaar zijn.

Omdat het niet mogelijk is om alle relevante elementen van de bedrijfsvoering jaarlijks te toetsen, hebben wij een meerjarige aanpak ontwikkeld. Wij richten ons daarbij vooral op de elementen die een rechtstreekse relatie hebben met de financiële informatie in de jaarverslagen. Alle essentiële beheersmaatregelen ('key controls') binnen het financieel beheer onderwerpen we ten minste eens in de drie jaar aan onderzoek.

Als we vinden dat een onderdeel van de bedrijfsvoering onvoldoende beheerst verloopt, noemen wij dat een 'onvolkomenheid' dan wel een 'ernstige onvolkomenheid'. Daarnaast vestigen wij de aandacht op zaken die beter kunnen worden georganiseerd.

Onderzoek naar beleidsinformatie

Wij doen jaarlijks onderzoek naar een aantal beleidsthema's. Centraal staat hierbij de vraag of ministers erin slagen de belastingbetaler waar voor zijn geld te leveren en of zij het parlement hierover voldoende informeren. Om dit te kunnen beoordelen gaan wij per beleidsthema na:

- hoeveel geld aan het beoogde doel is besteed;
- of voor dat geld de beloofde prestaties zijn geleverd;
- in hoeverre het met het geld beoogde doel is gerealiseerd;
- of het parlement in begroting, jaarverslag en andere Kamerstukken voldoende is geïnformeerd.

Een uitgebreide methodologische verantwoording over ons jaarlijkse verantwoordingsonderzoek staat op onze website: www.rekenkamer.nl/verantwoordingsonderzoek.

Voorlichting

Afdeling Communicatie
Postbus 20015
2500 EA Den Haag
telefoon (070) 342 44 00
voorlichting@rekenkamer.nl
www.rekenkamer.nl

Omslag

Ontwerp: Corps Ontwerpers
Foto: Corbis/Hollandse Hoogte

Den Haag, mei 2018

